

Филиј Жакoиће

РАСЕЈАВАЊЕ

Дневник 1954–1979
(одломци)

1959

јануар

Лед, јасноћа, сунце. Ретки облаци, мали, закачени за планине. Све је очишћено, украси су пали, остале су само есенцијалне форме. Земља у врту је тврда, изјутра, као прорешетана леденом росом. Сан о томе да се напише песма која би била кристална и жива као музичко дело, чиста чаролија, али не хладна, жаљење што нисам музичар, што немам ни њихово знање, ни њихову слободу. Музика обичног говора, наглашена можда ту и тамо неком апођатуром, бистрим трилером, чист и тих ужитак за срце, с примесом меланхолије, због крхкости свега. Све сам убеђенији да се ништа лепше не може поклонити, ако имате дара, од те музике која нас погађа не због онога што изражава, него због саме своје лепоте. Ништа се не објашњава, али нека савршеност превазилази свако могуће објашњење. Расин понекад, Петрарка, Гонгора у блесковима, Лабе? Арно Данијел? Сев?

*

Након што се угасио снег или бела рада на врху, сва светлост прешла је на оштри месец.

*

Танки месец изнад мрке земље, уочи свитања.

*

Први снег, који је једва снег, јер се топи чим се приближи земљи, а онда све пада у сенку. Ветар га носи у свим правцима, подиже га и изнад кровова, одједном се згусне, потом распе, несталан као ројеви мушица по лепом времену. Читаво небо равномерно је светлосиво, сем једног просјаја, нешто светлијег, изнад брежуљака.

ЛПЦЕ

фебруар

Изјутра, суснежица.

Увече, након што је снег непрестано падао, предео је бео, мрк и црн, какав се овде ретко виђа. Ово лако засипање дрвећа, као да смо гледали кроз тил. Детиња радост освојила је цело село: старци су се грудвали.

март

Птице на киши. Процветало дрвеће на киши. Ваздух као огромно окно које подрхтава у свом оквиру. Први пупољци на кестеновима. Шебој, анемоне.

април

Жесток маестрал. Мон Ванту ишчезао у сиво-руменој магли.

1961

септембар. ибиса

Јак ветар, пена на мору, сија на тамној позадини. Олује лево, сунце десно. Тинторето? Небески театар са сталним променама.

Ишчезнути, искрснути. Као ове игре светлости. Будите се из дуге обамрлости. Превоји и прегипи мора, мале снеговите планине, које ће ускоро нестати или указати се другде, без видљивог реда. Овде, потом тамо. Хладна маса, тамна. Изненадно разливање према стенама. Падање, обрушавање, хука одрона, лавина воде.

Да ли је примерена једном малом острву, ова ускомешаност, ова нестабилност?

Ветровита места са жбуњем полеглим по земљи, и корење исто, као полегло у хербаријум румене земље. Алге готово сребрне, кад се осуше.

*

Лобања тешка на раменима, одевена у ткиво, маскирана. Лобања и скелет, маскрани, украшени. Тежина лобање. Барокна идеја. Лобања маскирана не задуго. И зашто је лобања вернија од маске? Ако не зато што више траје. Овако трајати не значи ништа. „Нарру mask“: не каже ли то Јулија Ромеу, или Ромео Јулији, на балу Капулетијевих?

Сан у којем кажем, пред погребном процесијом: „Поздравите остатке оне која беше најграциознија међу дамама...“ То је исти стил.

*

Тема румене земље, под дрвећем, или скоро пурпурне, тамног дрвећа, трептавог или влажног ваздуха, зависно од дана.

Сиво море, не ширина воде, него резерва свежине, не површина или форма, него сећање, маса, лепеза таласâ; и шуме такође, настамба.

Месец, птице ниже од месеца. Стогови.

Земља: да бисте били прецизни, упоредите је с прахом какаоа (рецимо, али ако тражите, могли бисте наћи и нешто прецизније, док би ово било погрешно због осећаја који буди). Боја, пре, везана за идеју цигле, и ватре, бледе ватре, успаване ватре, која не гори. Земља као успавана ватра, опружена, под дрвећем. То је друга тачност, која ми је једино важна. Зријавци чија се зрика гаси, као струја овде кад се електромотор заустави.

Штропот кола, камиона на лошим путевима.

Вече, пространије од поднева.

Дрвеће, дарови принети мало изнад земље; или, зависно од облика, склоништа, кубета, кровови.

Видети све ово начас, потом га више не гледати (гледати другу ствар? или другачије?). Родити се (у тами). Отворити очи, изгубити своје очи.

Готово да нема птица: ласте, чиопе, већ груписане, спремне за селидбу. И ови египатски пси, са саркофагâ, мршави, лутајући, бледи. Брзи. Измакли гробницама.

Угледни људи покопани са својим сновима, својим ризницама.

Невидљиве ватре, најврелије, које ипак постоје на свој начин, као оно што је између ствари и не појављује се, сем у преображају или егзалтацији ствари које везује.

Можда тако и душе пребивају, слично овим ватрама, делујући попут њих у тајности.

Те ватре, те вериге. Таква су растојања између једног и другог дрвета, једног и другог чамца. Прва звезда излази, пошто се светлост гаси, вео је уклоњен. Небо, његова боја, изгледа као да се згушњава, постаје румени баршун, сиви, љубичаstopлави. Звезда сија у бескрајној пари, у мирису.

Неба пепељастоцрна. Идеја пепела изнад борова који њишу своје букете, своје ројте готово жуте, светлוצаве на тој претећој позадини.

Њихов одговор једноличном ветру, упорном: пун грације, донекле треперав, али пре миран, у сваком случају стрпљив, суздржан, отмен. Стално треперење, неуморно, умеће да се мало одступи, да се своја слабост претвори у драж. Сложенији код маслине, мање вешт код рогача. Све ове речи једва изнад земље, надахнуте невидљивом претњом, које на страх узвраћају лепотом.

1966

фебруар

Ветар не ремети чак ни дим. Бадем цвета.

март

Мала румена бресква, у даљини, у углу светлозелене ливаде. Само то, стрела што копа дубоко у нама.

*

Блистање које призива нека запажања Жубера, Сенанкура (код овог другог, у збрци превише разблажених мисли и јадиковки).

Жубер: „Ова планета је капљица воде; свет је капљица ваздуха. Мермер је згуснути ваздух.“ „Само вода која пада с неба може опстати у капљицама и блистати као роса.“ „Наш живот је ткани ветар.“

Те леп пасаж, где се Оберман бави цветовима: „Чак и кад би цветови били само лепи за наше очи, опет би заводили; али понекад нас њихов мирис привлачи као срећно стање егзистенције, као неочекивани позив, повратак интимнијем животу...“ Током свих ових година, готово да сам мислио само о том повратку, привлачен стварима које, мени лично, никада нису биле „само лепе“.

*

Након што сам с В. разговарао о својој жељи да ускладим, у песми, најбоље и најгоре, суптилни професор Б. каже ми да је данас такав сан неостварљив. Песмама, он претпоставља моју прозу *Obscurité*. Ја, наиме, све више и више, чујем лажи говора, и то ме парализује. Волео бих да их мизерија оголи. То је само жеља. Нисам ни сиров ни једноставан.

април

Несаница: страх при помисли на неке животе које сам гледао како се одвијају, близу мене, још од детињства, који су ми испрва изгледали херојски, блистави у сваком смислу, а који се завршавају у безнадежном очају болести. Људи који су били тако сигурни у себе, тако пуни таштине пред нејасним почастима, и који се јадно урушавају. Након тога, пошто сам устао веома рано, примам воду дана, и сва та тама бива спрана.

мај

Поља грахорке, не заиста румена, него боје земље, скоро, жара скоро угашеног. Славуји у жбуновима.

Круна белих ружа. Проређена коса, неуредна, једног старог човека, озбиљно болесног, ето на шта сам помислио ове године при погледу на велики ружин грм. Сада поново мислим на краља Лира у олуји. Остао је без снаге; и најслабији мирис га мучи, иако је био најмање осетљив међу људима.

*

Борхесов текст, у *Discussion*, из 1930, *Сујеверна етика чийаоца*, развија тему неочекивану код једног тако суптилног стилисте: „Савршена страница, страница на којој се ниједна реч не би могла променити без кварења текста, најпровизорнија је.“ Он предвиђа тренутак (није ли дошао?) када ће књижевност „ласкати свом крају“, постајући нема. Противставља Сервантеса Гонгори.

Имао сам сличан осећај реагујући на онај део *Малерба* где Понж не преза да Малерба и Гонгору претпостави Сервантесу и Шекспиру.

*

Висока трава, једне вечери, након дугих сати кише. Врт преплављен биљкама, које се већ нагињу са зидова према тлу. Осећате се затворенијим – под облацима, у измаглици, дрвеће изгледа веће или гушће. Речица замућена блатом тече дуж парка којем се може прићи преко мостића од зарђалог гвожђа.

*

Мирис цветова: мирисати ирис или ружу једини је гест који ме непосредно, неумољиво упућује на детињство; али не тако као да се сећам неког од тих тренутака, него као да сам, колико траје блесак, пренесен тамо. Чудно је што се присуство једног већ удаљеног раздобља везује за нешто што је најкрхкије, најневидљивије, за дах тако краткотрајних бића.

*

Боље разумем покрете планине: у исто време лагано успињање и концентрисање. Исто тако, кад кажем „планина“, имам ствар и, испод, приметну или не, идеју, док реч „успињање“, у својој апстрактности, идеју лишава живота, дакле пунине истине. Можда је то и главна мана сликарства званог апстрактним: жеља да се истакне оно што је било, у другим стиливима, скривено, скромно, и чак понекад несвесно.

Одговориће нам да се, данас, више не може глумити несвесно; да треба радити (сликати, писати) са свим знањем којим је оптерећена наша свест. Али нека неукост преживљава, ма шта радили, ништа мања. То је оно што каже Унгарети у тексту посвећеном Мишоу.

*

Крајња бојажљивост птица. Склањају се; и при најмањем ремећењу њихових навика.

*

Зашто смо пили, сваког јутра, ову воду дана?

*

Шетња у дугој вечери. Висока трава испод лиснатог дрвећа. Старост камења. Бунари и фонтане налик старим гробницама – или олтарима – понекад у сенци неког бадема; исто тако, старе гробнице или споменици као фонтане.

*

Веза између душе и одбојности. Љубавни чин две биљке, два инсекта. То постаје недостојно (са стране) тек почев од виших животиња. Тако је и с ранама, болестима, итд. Приступамо стварима са сном о невиности, као при крштењу.

Где сместити срамно? Цена вишег статуса? Преко рана, чему прилазимо? Ране очију. Свакога јутра поново крштен даном.
Букети меденика. Живим у грчкој земљи.

*

Сенка дрвећа на отвореним цветовима.

*

Што год да пишем, имам ту сенку бола иза себе, зато ми изгледају сувише флуидно све песме које сам написао, али и готово свака реченица. Пошто ниједна реч није бол, напротив, одвојена је, неповређена.

Рањена светлост, како то замишљам пред Рембрантом у Келну, није ли то Христ? Више нисмо могли веровати у неповређеног бога. Више није било довољно. Али бог чије само ране видите? Тако себе откривам између младих грчких богова и разапетог бога, између богова младости и богова који су морали доћи када се човечанство осетило старим и болесним. Мењам се много мање него што сам мислио, поново сам ту са свећом над узглављем старе госпође Г., у великој соби са затвореним шалонима. И даље само понављам једну те исту ствар; кад би барем била све истинитија.

*

Птице, које се хране црвима. Способне да лете, јер су јеле од земље.

1974

МАЈ

Не може се писати сваког дана, у одређено време, као што сељак обрађује њиву или као што писар прелистава и аотира своје списе. Пре сте ухваћени између два зазора, могућности да пишете оно што пишете (неспособни да то радите боље, другачије) и да не радите ништа, што је горе. Сем ако не промените занимање, а то је

врло вероватно утопија. Речи би требало, дакле, да прокрче себи пут између ова два незадовољства, у уском простору где налазе мало хране, мало ватре. Док ваздух и простор око нас тако широко раздвајају ствари, и тако се лако могу прећи.

1975

ОКТОБАР

Чудно ограничење, готово да више не могу *доживети* ниједну ствар а да не поимлим на њену поетску „употребу“; то ствара осећај раздражености на дужи рок, на крају бисте могли доспети у ситуацију да се клоните сваког доживљаја како не бисте упали у ову клопку – чији је екстремни пример Гетеова анегдота кад он лупка у ритму по леђима своје љубавнице.

Другачије речено, има нечег готово одвратног, претераног у сваком случају, у чињеници да би пажња усмерена на свет, охрабрена извесном поетском обрадом, могла да се, после неког времена, заврши с кварењем, ако не разарањем емотивне способности. Видите лист како пада с лозе, и одмах га потом видите како пада на белу страну; осетите изјутра јединствену свежину јесењег ваздуха, доживите јасноћу неба, сјај светлости на дрвећу и трави, и не можете да у њима уживате спокојно, потпуно, а да се песник не пробуди у вашој глави као марљиви писар, и запише! Наједном, пожелите да више ништа не осећате, само да се он успава. Јер његова готово аутоматска интервенција, његов манијачки и охоли чин изгледа као да искривљује односе са светом, чини их мање истинитим – и тако их брзо прекида. И сада сте већ приморани да затворите очи, како бисте измакли том механизму.

Како пронаћи решење? Недавно сам размотрио једно: упад догађаја довољно жестоких да се поремети тај механизам, врста унутрашње или спољашње олује. Али тако осуђујете себе да чекате нешто непредвидљиво; и ако се оно никада не деси, или буде сувише ретко, што је врло вероватно? Постоји ли једноставнији пут, скромнији, боље прилагођен мом случају и мојим средствима? Или се треба помирити с тишином која ће наставити да притиска ако се ово настави?

Можда би требало да прихватим тај феномен, или боље речено, покушам да га занемарим, ако је то могуће; да се уопште не обазирем на њега. И кренем поново напред, више или мање наслепо, препуштајући се првом, најслабијем импулсу, уживању у њему, без сврхе – пропуштајући проток, чак и испрекидан, сензација и мисли. Не заустављајући се превише на сумњама, бојазнима, обзирима, итд.

Кад је дан леп над непомичним дрвећем, кад се одважују последњи цветови године, жути, плави, бледољубичасти, кад је пограбуљана земља мрка од киша, зашто бисте себи забранили да накратко будете испуњени тиме и смирени?

(Са француској превео **Дејан Илић**)